

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

מלכים א' פרקים י"ג - י"ד

פרק יג נפתח ברגע השיא של המהפכה הדתית שמבקש ירבעם לחולל. ירבעם עולה להקטיר על המזבח בבית אל, בעיצומו של החג שבדה מליבו, ובכך לחנוך אותו. באותו הרגע מגיע איש אלהים עלום שם מיהודה, ומנבא על חורבן המזבח. חייו ומותו של איש האלהים המתוארים בפרק מציבים את התפיסה ההפוכה לזו של ירבעם, המכופף את דבר ה' ומנצל אותו לצרכיו.

ירבעם לא שב מדרכו, ובפרק יד אנו עדים לעימות נוסף בינו לבין נביא אחר - אחיה השילוני. ניסיונו הכושל של ירבעם לתעתע באחיה השילוני, באמצעות שליחת אשתו המחופשת, מביא לתוצאה ההפוכה: אשתו של ירבעם הופכת לשליחתו של אחיה, ומעבירה לירבעם את נבואת הפורענות על השמדת ביתו.

"וַיִּקְרָאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים" < בקיאות

פרק י"ג

גיבורו של הסיפור המופלא בפרקנו הוא איש האלהים שבא מיהודה. בסיפור שלושה 'מפגשים' עמו:

א-י: המפגש בין איש האלהים וירבעם.

יא-כד: המפגש הראשון בין איש האלהים והנביא הזקן ומותו של איש האלהים.

כה-לב: המפגש השני בין הנביא הזקן לאיש האלהים לאחר מותו.

במפגש בין איש האלוהים וירבעם, ירבעם נוקט בשתי דרכים על מנת להתמודד אתו. עימדו על ההבדל בין שתי הדרכים ועל תוצאותיהן. עיינו שוב בשתי הדרכים ועמדו על האופן שבו מבין ירבעם את תפקידו ומעמדו של הנביא.

2 שלושה איסורים הטיל ה' על איש האלהים. מה טעמם? האם ניתן למצוא להם סיבה משותפת? ראו את פירושו של **האברבנאל**:

"ואני אומר שכפי הדין ראוי היה להיות כן כי היה דין בית אל כדין עיר הנידחת אשר נאמר בה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ומזה הצד היה אסור מאכלם ומשקם... צוה לנביא שלא ישוב בדרך אשר הלך כאילו יפסד הדרך והביאה לאותו עיר לפי שתהיה נחרבת ולא תבנה עוד." איסור דומה על שיבה בדרך הביאה מופיע גם בדברים ז, טז. מה טעם האיסור שם? הסתייעו בטעם זה כדי לבאר את פשר האיסור המופיע בפרקנו!

3 הנביא הזקן מבית אל נפגש פעמיים עם איש האלהים, בחייו ובמותו. שימו לב לדמיון בין שתי הפגישות (יא-יג; כה-כז), והתמקדו בניגוד העמוק ביניהן.

מה המניע לפגישה הראשונה ומה תכליתה? שימו לב למקום מושבו של הנביא הזקן.

מה המניע לפגישה השנייה ומה תכליתה? נסו לחדור לתהליך הפנימי שעובר הנביא הזקן.

4 לסיכום: במהלך הסיפור משובצים כמה רמזים לסיפורו של נביא אחר - בלעם בן בעור (במדבר כב, כד). ביניהם האמירות: 'אם תתן לי את חצי ביתך לא אבא עמך' (בפסוק ח, השוו לבמדבר כב, יח), 'חבשו לי את החמור' (פסוק יג, השוו לבמדבר כב, כא). היעזרו בדמיון בין הסיפורים לשם להבנת משמעות סיפורנו.

מה עולה משלושת חלקי הסיפור על היחס בין הנביא לבין דבר ה' ששלחו?

פרק י"ד

5 נבואת הפורענות על בית ירבעם:

א) מדוע אומר ירבעם לאשתו להתחפש בבואה לפני הנביא? מהי תפיסת הנבואה המשתקפת במעשה זה? היעזרו בדברי ה**רד"ק**:

"והשתנית - לפי שידע כי אחיה היה שונא אותו לפי שסר מאחרי ה' אמר בלבו אם ידע אחיה שהיא אשתי לא יתנבא לי כי אם רע, לפיכך אמר לאשתו שתשתנה כדי שלא יכירה כי היא אשתו של ירבעם"

ב) יחד עם התחפושת שולח ירבעם עם אשתו 'לחם וניקודים'. מעשה זה מזכיר את סיפור הגבעונים ביהושע ט, הנשלחים אף הם עם 'לחם וניקודים' (יהושע ט, ה-יא). ביטוי זה נזכר בתנ"ך כולו בשני סיפורים אלה בלבד. אתרו את הדמיון במניעים ואת הניגוד בתוצאות. התוכלו לזהות מהיכן נובע ניגוד זה?

6 ציר הסיפור נסוב סביב דרכה של אשת ירבעם אל הנביא, ושיבתה מהנביא אל ירבעם. הדמיון בין ההליכה והשיבה עולה מההקבלה בין פסוקים ד; ו לפסוק יב. חישבו - מה תפקידה של אשת ירבעם בכל ההליכה? תנו דעתכם למשמעותו המזעזעת של פסוק יב!

7 נבואת הפורענות של אחיה נחלקת לשניים: פסוקים ז-יד עוסקים בגורל ירבעם, ואילו טו-טז עוסקים בגורל ממלכת ישראל. הקשר בין שני החלקים מפורש בחתימת הנבואה (טז). עמדו על האופי השונה של שני תיאורי העונש, נסו לשער ממה נובע שוני זה.

"וַיְבִינוּ בְּמִקְרָא" < הרחבה

"וַיְהִי בַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְמֶלֶךְ רַחֲבֵעַם עָלֶה שִׁישַׁק מֶלֶךְ-מִצְרַיִם עַל-יְרוּשָׁלַם. וַיִּקַּח אֶת-אֲצֻרוֹת בֵּית-ה' וְאֶת-אוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת-הַכֹּל לְקַח, וַיִּקַּח אֶת-כָּל-מַגְנֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה."
(מל"א יד, כה-כו)

בפסוקים אלה מתואר אחד האירועים הצבאיים החשובים שאירעו בתקופת המלוכה - מלחמתו של שישק מלך מצרים בישראל. שישק היה מייסד השושלת ה-22 במצרים, ומסעו נערך ככל הנראה בין השנים 925-930 לפנה"ס. לתיאור זה של מסע שישק לירושלים נודעת חשיבות היסטורית מיוחדת, שכן זהו המאורע ההיסטורי הקדום ביותר המתואר במקרא, שנזכר במפורש במקור חוץ מקראי. על קיר במקדש אמון בכרנך נתגלתה כתובת גדולה המתארת את מסעו של שישק לארץ ישראל. בכתובת חקוקה דמות גדולה המסמלת את המלך. הדמות מובילה בחבלים דמויות קטנות המסמלות את המקומות שכבש. בכל דמות קטנה מצויין שם המקום. המקומות מופיעים בטורים ומחולקים בכתובת לפי החבלים הגיאוגרפיים אליהם השתייכו. מהכתובת מתברר שכיבושיו של שישק כללו פגיעה קשה בערי ישראל ויהודה, אולם מתוך המאורע המשמעותי הזה בחר הכתוב להזכיר רק את תיאור כיבוש ירושלים וביזת אוצרות המקדש. ככל הנראה, התיאור המצומצם נועד ללמד לקח רוחני - ביזת אוצרות המקדש בידי שישק אירעה רק לאחר שהוא נתרוקן מקדושתו בידי ישראל, כפי שנאמר בפסוקים הקודמים: "וַיְבִנוּ גַם הֵמָּה לָהֶם בָּמוֹת וּמִצְבּוֹת וְאֲשֵׁרִים עַל כָּל גְּבֻעָה גְּבָהָה וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן". תיאור עגום זה משמש אקורד סיום לתיאור מלכות רחבעם, ומהווה ניגוד חריף למצב הפוליטי בתקופת הזוהר של מלכות שלמה אביו. כל עושרה של הממלכה בימי שלמה לא עמד לרחבעם בנו כאשר סר מהדרך, והוא נאלץ להחליף מגיני הזהב המפוארים שסימלו את העושר הרב של מלכות שלמה, במגיני נחושת עלובים.

< רשימת הערים
שנכבשו בידי שישק
החקוקה בכניסה הדרומית
למקדש אמון בכרנך במצרים

מתן וימן

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Rennerl Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

02-5944555 • טל': perek.matan@gmail.com

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים